

Revisionsrapport

Granskning Håbo kommuns planering för den framtida äldreomsorgen

Roger Burström

Mars 2017

Håbo kommun

Innehållsförteckning

1.	Inledning	2
1.1.	Uppdrag.....	2
1.2.	Bakgrund	2
1.3.	Syfte och revisionsfråga.....	2
1.3.1.	Kontrollmål.....	2
1.4.	Metod och avgränsning	3
2.	Granskningsresultat	4
2.1.	Iakttagelser	4
2.2.	Kommentarer	7
3.	Revisionell bedömning.....	9
3.1.	Avstämning mot kontrollmål	9
3.2.	Svar på revisionsfrågan	10
3.3.	Rekommendationer.....	10

1. Inledning

1.1. Uppdrag

Håbo revisorer har givit PwC i uppdrag att översiktligt granska kommunens prognoser och planering kring framtida behoven inom äldreomsorgen.

1.2. Bakgrund

De generella demografiska förändringarna i hela landet innebär att behovet av äldreomsorg förväntas öka starkt inom en inte alltför lång framtid. Ökningen av antalet äldre över 80 år kommer att pågå under hela 2020-talet och ökningen väntas bli störst under perioden 2025 till 2030. Det ställer krav på välfärdens organisation och på resurstilldelning. Pensionsavgångar, ökad konkurrens om personal samt hälsoutvecklingen för de allra äldsta är faktorer som är viktiga att ta hänsyn till i planeringen för den framtida äldreomsorgen.

För att upprätthålla dagens ambitionsnivå krävs sannolikt ytterligare resurser för löneökningar och för att hantera den ökande sjukligheten bland de allra äldsta. En höjning av ambitionsnivån i form av ökad bemanning för att kunna leva upp till de kvalitetskrav som formulerats i statliga utredningar och i flera kommuner bedöms generellt kräva en ytterligare resursökning på åtminstone ca 10 procent (för Håbos del bedöms inte ett behov finnas av en sådan resursökning).

Sedan år 2000 har antalet personer som är 80 år eller äldre ökat med cirka 10 procent, vilket är i ungefär samma omfattning som den övriga befolkningen. Nu när den stora gruppen 40-talister blir äldre står vården, och framförallt äldreomsorgen, inför en stor utmaning. Mellan åren 2015 och 2035 väntas gruppen som är 80 år eller äldre öka med 76 procent, från cirka 500 000 personer till närmare 890 000. För att klara av vård och omsorg enligt dagens nivå krävs en omfattande expansion av äldreomsorgen.

Enligt SCB:s prognoser väntas en stor brist på vård- och omsorgsutbildade i framtiden. De ökande behoven inom vården generellt och särskilt inom äldreomsorgen gör att efterfrågan på personal väntas öka kraftigt under åren fram till 2035.

1.3. Syfte och revisionsfråga

Granskningens syfte och revisionsfrågan är att översiktligt bedöma om vård- och omsorgsnämnden och kommunstyrelsen har en ändamålsenlig planering och underlag för att möta de ökande behoven inom vård och omsorg kommande år och på lite längre sikt.

1.3.1. Kontrollmål

- Det finns en väl utarbetad och aktuell prognosmodell och prognos för kommande behov av insatser inom äldreomsorgen
- Modellen täcker in de större insatser som görs inom äldreomsorgen (insatser i särskilt boende, ordinärt boende mm)

- Modellen täcker in behoven i olika kommundelar
- Modellen omfattar olika scenarier kring förändringar i behov (demografi och andra faktorer som statliga krav, ökad sjuklighet mm)
- Prognosens konsekvenser på framtida resurser i form av boendeplatser och bemanning m m redovisas
- En översiktlig beräkning finns av de ekonomiska konsekvenserna av äldreprognosen
- Det finns en planering och beredskap för att möta kraven inom äldreomsorgen för såväl lokaler, kompetensförsörjning som finansiering

1.4. Metod och avgränsning

Granskningen bygger på genomgång av kommunens prognoser, underlag och beslut rörande de framtida behoven inom äldreomsorgen. Utifrån den senaste befolkningsprognosen samt nyttjandestatistik från kommunens verksamhetssystem har vi gjort en egen framtidsberäkning över behoven inom särskilt boende som jämförts med kommunens egen prognos. Kompletterade intervjuer har gjorts med chefen för äldreomsorgen och statistikansvarig. Granskningen är avgränsad till äldreomsorgsområdet.

2. Granskningsresultat

2.1. Iakttagelser

Äldre frågor i Håbo kommun berörs i olika styrdokument som budget och mål, bostadsförsörjningsplan, och olika utredningar och prognos för bostadsbehov för äldre i Håbo kommun.

Budget och mål 2017, plan år 2018-2019

I kommunens övergripande vision nämns inget specifikt om äldreomsorg. I vård- och omsorgsnämndens budget har den övergripande visionen brutits ner till nämndspecifika mål. I nämndens mål ingår vissa kvalitativa mål avseende dokumentation och genomförandeplaner, teknik och personalfrågor.

I kommunens omvärldsanalys och befolkningsprognos redogörs för den kommande ökningen av antalet äldre i Håbo kommun. I befolkningsprognosen ingår även ett alternativt scenario utifrån en möjligt högre tillväxt. I avsnittet om bostadsproduktion redovisas planering för färdigställande av särskilt boende och seniorboende.

Bostadsförsörjningsprogram (antaget av kf 2014-12-15)

I bostadsförsörjningsprogrammet finns ett avsnitt om behov hos äldre och pensionärer med följande information:

”Prognoser och bedömningar pekar på att befolkningen blir äldre. En god beredskap för en åldrande befolkning med delvis andra krav på boende är en kommande utmaning för kommunen.

Trenden med en åldrande befolkning och en större andel pigga pensionärer förskjuter behoven av särskilda boenden upp i åldrarna. Genom att öka tillgänglighet i det befintliga beståndet kan man dock möjliggöra för äldre att bo kvar längre i befintliga bostäder.

Samtidigt ökar efterfrågan hos äldre på centrumnära bostäder vilket är en bostadsform som det råder underskott på.

Enligt nuvarande efterfrågan bedöms behovet inom kommande mandatperiod vara ett nytt äldreboende, ett korttidsboende för demenssjuka samt ett korttidsboende. Med utblick mot 2030 behövs ytterligare två äldreboenden”.

Av bostadsförsörjningsprogrammet framgår också att det råder underskott på bostäder för personer med funktionsnedsättning i kommunen. Det bedöms som mycket svårt att få en bostad för de personer som söker en tillgänglig bostad. Under kommande mandatperiod behövs enligt programmet tolv nya lägenheter och under nästkommande ytterligare sex lägenheter varav ett antal av dessa lägenheter bör planeras in i ett ordinarie byggande.

Prognos över bostadsbehov för äldre i Håbo kommun (från 2016-04-14).
Vård- och omsorgsförvaltningen har gjort en utredning av äldreomsorgens behov av nybyggnation för perioden 2016-2025.

Beräkningarna är gjorda utifrån befolkningsprognosen från april 2015. En analys har också gjorts av den högre befolkningsprognosen med en hög utbyggnadstakt av nya bostäder. Detta påverkar enligt förvaltningen, inte behovet av äldreboendeplatser de kommande tio åren.

I Håbo kommun finns idag 116 platser på särskilt boende för äldre, varav 4 platser är i dubbelrum avsedda för parboende. Tre av platserna används i nuläget som korttidsboende för personer med demenssjukdom. Det betyder att det i praktiken finns plats för 113 permanent boende.

Förvaltningen har inventerat hur stor andel av befolkningen i olika åldersklasser som idag bor på särskilt boende för äldre eller har ett beslut om ett sådant boende. Resultatet av den inventeringen ser ut enligt följande:

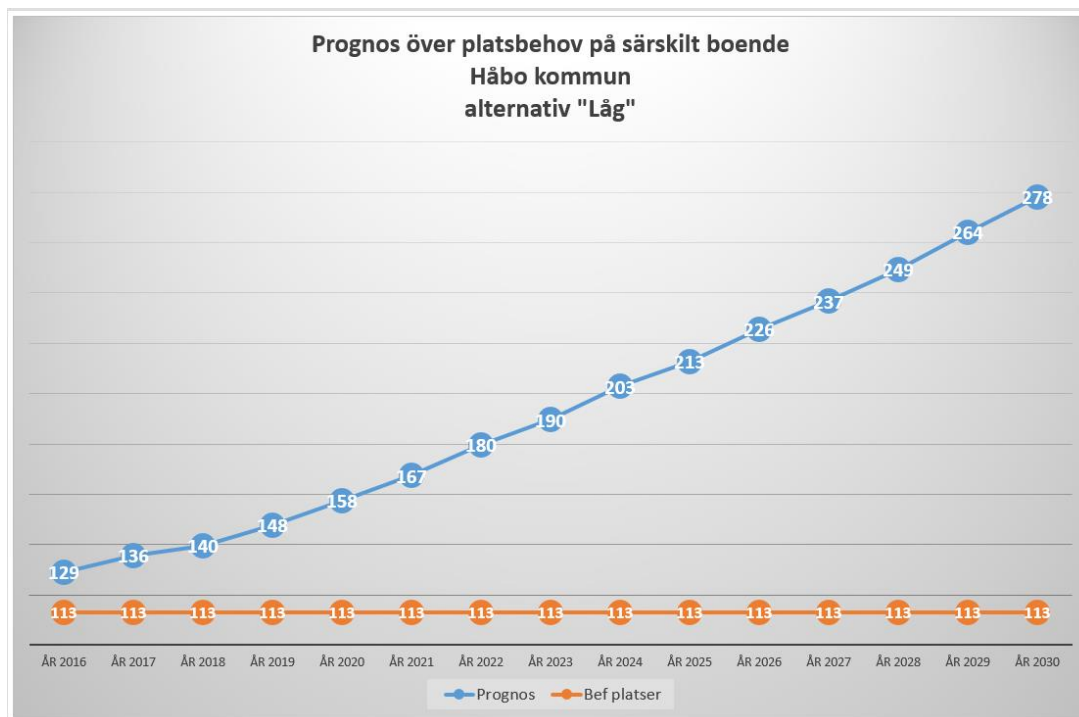
65-74 år	0,9 %
75-79 år	2,9 %
80-84 år	7,3 %
85-89 år	11,7 %
90-w år	41,8 %

Utöver det så finns några personer i åldersgruppen 56 -65 år.

När utredningen gjordes var det ett 15-tal personer som har beslut om särskilt boende och väntade på en plats. Enligt utredningen kan ett nytt permanent äldreboende inte förväntas vara klart förrän, i bästa fall, slutet av 2019. Enligt utredningen var det mycket angeläget att det så snart som möjligt etableras ett tillfälligt äldreboende med 20 lägenheter.

Vi har i samband med granskningen gjort en egen översiktlig beräkning av behovet av särskilt boende för äldre och jämfört denna med kommunens prognos (beskriven ovan). Skillnaden mot kommunens prognos är vi utgått från prognosen från april 2016 och även tagit med samtliga år fram till 2030. Vi har även räknat med ett begränsat behov av platser för gruppen 0-65 år (ca 2 personer). Kommunens och vår prognos skiljer sig marginellt åt.

Av nedanstående diagram framgår prognosen och antalet befintliga platser.

Diagrammet visar skillnaden mellan dagens befintliga platser och bedömt framtida behov. År 2020 indikerar diagrammet en differens på ca 45 platser jämfört med nuvarande platser. År 2025 indikerar diagrammet en differens på ca 100 platser och år 2030 en differens på ca 165 platser jämfört med nuvarande antal platser. I det högre prognosalternativt är differensen marginellt högre främst i den senare delen av perioden.

Skillnaden mellan prognostiserat platsbehov 2016 och antalet befintliga platser indikerar den kö som finns till särskilt boende.

I socialförvaltningens utredning över vård- och omsorgsnämndens behov av nybyggnation 2016-2025 anges följande:

”Det är angeläget att snarast få till ett tillfälligt äldreboende i avvaktan på att ett nytt boende med 50 lägenheter för permanent boende och 18 lägenheter för korttidsboende kan stå klart 2019. År 2023 beräknas det behövas ytterligare 40 lägenheter. Inom handikappomsorgen finns ett behov av 12 lägenheter i gruppbostad med färdigställande 2018 respektive 2021.

Den ökade driftskostnaden för perioden beräknas 73 miljoner kronor samt 12 miljoner under åren 2017-2019 för drift av ett tillfälligt äldreboende. Produktionskostnaden beräknas till 244 miljoner. Vid egen upplåning ökar det kommunens räntekostnader med knappt 10 miljoner om upplåningsräntan är 4 %.

En rimlig avvägning av utbyggnadstakten skulle kunna se ut enligt följande där de angivna årtalen är det år då boendet beräknas vara klart att tas i bruk.

Februari 2017. Tillfälligt äldreboende med 20 lägenheter. Driftskostnad ca 12 miljoner

Hösten år 2019. Ett nytt boende med 50 lägenheter, ett korttidsboende för demenssjuka med 8 lägenheter och ett korttidsboende med 10 lägenheter. Driftskostnad ca 37 miljoner. Till detta boende bör också kopplas ett hjälpmedelsförråd då det nuvarande förrådet på Pomona är för litet. De 10 lägenheterna för korttidsboende kan istället användas som permanent boende beroende hur stora behov det finns av korttidsplatser 2019 och också beroende på i vilken omfattning kommunen vill erbjuda avlastningsplatser.

År 2023. Ett nytt äldreboende med 40 lägenheter. Driftskostnaden kan beräknas till ca 22 miljoner.

Handikappomsorg

År 2018: Gruppboende med 6 lägenheter. Driftskostnad ca 8 miljoner.

År 2020: Gruppboende med 6 lägenheter. Driftskostnad ca 6 miljoner.

Summa ökade driftskostnader:

Äldreomsorg   59 miljoner

Handikappomsorg   14 miljoner.

Totalt handlar det således om en ökad driftskostnad den närmaste 10-årsperioden på ca 73 miljoner kronor. Hänsyn har då inte tagits till inflation och lönekostnadsökningar. Mellan åren 2017-2019 finns också en driftskostnad för ett tillfälligt äldreboende om ca 12 miljoner per år.

Återstår kostnaden för investeringar om nybyggnation ska ske i egen regi. Med utgångspunkt att produktionskostnaden för varje plats är ca 2 miljoner kronor skulle det för perioden 2016-2025 innebära produktionskostnader inom äldreomsorgen om ca 220 miljoner kronor och inom handikapp-omsorgen ca 24 miljoner. Vid egen upplåning så skulle det öka kommunens räntekostnader med knappt 10 miljoner om upplåningsräntan är 4 %.

När det gäller handikappomsorgen så står det nog rätt klart att det förväntade behovet och driftskostnaden är som redovisats ovan. Dock kanske det kan vara möjligt att i varje fall delvis hitta andra boendelösningar än att bygga gruppboendestäder. I praktiken innebär det att boendet är i ett vanligt bostadsområde och planeras in i samband med produktionen av nya lägenheter. Det är för den enskilde en mer normaliserad lösning och innebär ju en lägre investeringskostnad för kommunen. Det är dock avhängigt av hur mycket stöd den enskilde behöver. Detta bör dock tas under övervägande vid varje tillfälle som en ny gruppboende eller ett nytt bostadsområde planeras”.

2.2. Kommentarer

Det finns en behovsbedömning och en kostnadsberäkning från för vård- och omsorgsnämndens behov av nybyggnation inom äldreomsorg och handikappomsorg. Behovsprognoser för olika kommunal delar saknas dock. Någon motsvarande dokumenterad prognos för insatser i ordinärt boende redovisas inte. Befolkningsstatistiken som prognosen bygger på är från 2015 och den starka tillväxten kan motivera att prognosen uppdateras med den senaste statistiken.

I budgetunderlag år 2017 och plan 2018-2019 tar vård och omsorgsnämnden upp behovet av ett tillfälligt äldreboende på 20 platser med drift från 1 februari 2017. Detta har ej kommit till stånd.

Den 11 november 2016 tog kommunfullmäktige beslut att ge förvaltningen i uppdrag att genomföra upphandling av nytt särskilt boende, om cirka 60 platser vid kyrkcentrum. För att genomföra projektet är avsikten att det ska vara en extern fastighetsägare, och platserna ska garanteras enskilda som har ett biståndsbeslut från Håbo kommun. Målsättningen är att boendet ska var klart hösten 2019.

Mot bakgrund av den tid en upphandlings- och byggprocess normalt tar och för att inte kön till särskilt boende ska bli för lång samt även mot bakgrund av att förvaltningen tidigare föreslagit ett tillfälligt äldreboende på 20 platser med drift från 1 februari 2017 (som inte blivit av), är det enligt vår bedömning angeläget att tillskapandet av ett nytt särskilt boende följer tidplanen.

Vi har också noterat att det i Håbo kommun inte finns någon specifik antagen ”äldreversion/plan” om hur den framtida äldreomsorgen ska utformas.

3. Revisionell bedömning

3.1. Avstämning mot kontrollmål

Revisionsfrågan besvaras utifrån sju uppställda kontrollmål. Respektive mål bedöms uppfyllt, delvis uppfyllt eller ej uppfyllt.

Kontrollmål	Bedömning och kommentar
<i>Det finns en väl utarbetad och aktuell prognosmodell och prognos för kommande behov av insatser inom äldreomsorgen</i>	Delvis Det finns planeringsunderlag och en modell för beräkning av behovsprognos för särskilt boende. Den är enligt vår bedömning i behov av aktualisering och utveckling. Vi har också noterat att det i Håbo kommun inte finns någon specifik antagen "äldreversion/plan" om hur den framtida äldreomsorgen ska utformas.
<i>Prognosmodellen täcker in de större insatser som görs inom äldreomsorgen (insatser i särskilt boende, ordinarie boende mm)</i>	Delvis Prognosen täcker i första hand in behoven av särskilt boende och i viss mån handikappomsorg. Det finns ingen samlad dokumenterad behovsbedömning för insatser inom ordinarie boende. Uppgifter och underlag finns men de är inte samlade och dokumenterade.
<i>Prognosmodellen täcker in behoven i olika kommundelar</i>	Nej Behovsprognosen för särskilt boende är inte uppdelad på olika kommundelar.
<i>Prognosmodellen omfattar olika scenarier kring förändringar i behov (demografi och andra faktorer som statliga krav, ökad sjuklighet mm)</i>	Delvis Befolkningsprognosen innehåller ett högalternativ utifrån kommunens vision och planerat byggande. Andra faktorer som statliga krav, ökad sjuklighet hos äldre, teknikutveckling mm ingår inte i bedömningarna (bl a p g a bristande underlag).
<i>Prognosens konsekvenser på framtida resurser i form av boendeplatser och bemanning m m redovisas</i>	Delvis Det finns beslutsprotokoll om upphandling av 60 platser. Några bemanningsbehov redovisas inte.
<i>En översiktlig beräkning finns av de ekonomiska konsekvenserna av äldreprognosen</i>	Delvis Beräkningar redovisas avseende särskilt boende och handikappomsorg men inte för insatser i ordinarie boende.
<i>Det finns en planering och beredskap för att möta kraven inom äldreomsorgen för såväl lokaler, kompetensförsörjning som finansiering</i>	Delvis Vi uppfattar att förs diskussioner om den framtida äldreomsorgens behov. Det finns också underlag i kommunens olika planer med inriktning på den framtida äldreomsorgens behov. Vi har noterat att arbete pågår kring upphandling av vård och omsorgsplatser. Det är angeläget att tillskapandet av ett nytt särskilt boende följer tidplanen.

3.2. Svar på revisionsfrågan

Granskningen syfte och revisionsfrågan är att översiktligt bedöma om vård- och omsorgsnämnden samt kommunstyrelsen har en ändamålsenlig planering och underlag för att möta de ökande behoven inom vård och omsorg kommande år och på lite längre sikt.

Vår granskning indikerar att det finns en planering men att den kan utvecklas och aktualiseras innehållsmässigt och pedagogiskt.

3.3. Rekommendationer

Utifrån genomförd granskning lämnas följande rekommendationer.

Vård- och omsorgsnämnden och kommunstyrelsen föreslås:

- utveckla prognosmodellen för de framtida behoven inom äldreomsorgen.

Prognosmodellen bör:

- täcka in de större insatser som görs inom äldreomsorgen
- täcka in behoven i olika kommundelar
- omfatta olika scenarier kring förändringar i behov av demografi som effekter av statliga krav, ökad sjuklighet, teknikutveckling mm
- redovisa konsekvenser på framtida resurser i form av boendeplatser och bemanningsbehov m m
- ge en översiktlig beräkning av de ekonomiska konsekvenserna av prognosen
- ha en pedagogisk utformning och vara lätt att uppdatera utifrån ny statistik.

- säkerställa en planering och beredskap för att möta kraven inom äldreomsorgen för såväl lokaler, kompetensförsörjning som finansiering.

- Överväga behovet av en äldreplan/vision om hur den framtida äldreomsorgen ska utformas.

